

SZÉKELY KONGRESSZUS
KÖZPONTI IRODÁJA
Budapest, IX., Köztelek-utca 8.

PUSZTULÓ VÉREINK

(ADATOK A SZÉKELY KÉRDÉSHEZ)

IRTA:
SZŐKE MIHÁLY

1902

TÁJÉKOZTATÁSUL.

Mielőtt a székely kongresszus közös rendezésében az illetékes testületek megállapodtak volna, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület kivándorlási bizottsága útján adatgyűjtést indított meg az erdélyi részekben is, hogy a kivándorlással kapcsolatos gazdasági és társadalmi bajok kinyomozásához hozzá járuljon s egyben a helyzet javítását célzó kivánalmakról a legközvetlenebbül érdekeltektől is tudomást vehessen.

A begyűlt adatok és javaslatok a kongresszus szellemi előkészítésénél hasznosíthatnak, sőt az alaposabban kidolgozott vélemények nehánya már a sajtó útján a nyilvánosság elé is került, a közérdeklődés felkeltése és foglalkoztatása céljából. Ugyancsak ezzel a célzattal adunk közre most egy igen figyelemre méltó dolgozatot, mely *Szőke* Mihály urnak a kongresszusi irodához betérjesztett magánvéleményét képviseli.

Az itt közre adott s tanulmánynak beillő munkálat abbeli kiválóságánál fogva tarthat jogot a nyilvánosságra, hogy a szerző közvetlen s alapos megfigyeléséről tanusodik és minden ízében gyakorlati felfogásra vall. Szerző

nem általánosságban tárgyalja a székelység bajait, hanem egy csikmegyei s tényleg létező kiscgazdának, falujának s a falu népének életviszonyait tárja fel erőteljes vonásokkal s ebben az egyszerű megfigyelési körben sok olyan visszáságra mutat rá, a melyek a végeredményben nagy bajoknak

válnak okozóivá. Gyakorlati példákra épített tömör következtetései érdekesek is, tanulságosak is különösen azokra nézve, a kik a székely nép helyzetének megérthetése végett idegen tapasztalatokra vannak utalva.

Tekintve a székely kérdés iránt Magyarországon megnyilatkozó érdeklődést: szolgálni véltünk az ügynek, midőn ezt a munkálatot külön is kiadjuk és ezzel is újabb impulzust nyújtunk a székely kongresszusi mozgalomban való részvételre.

Budapest, 1902 május hava.

Forster Géza,
az Országos Magyar Gazdasági Egyesület
igazgatója.

PUSZTULÓ VÉREINK.

A lapokban minden nap olvasható ellentétes híresztelések szemelőtt tartásával a székely kivándorlás okaira vonatkozólag egyet-mást magam is elmondok. Mig némelyek a kivándorlás okait munkahiányban keresik, addig maguk a székelyek munkáskezek hiánya miatt panaszkodnak, egyik lap a székely nép nyomorúságos életmódja fölött kesereg, a másik a legutolsó székely életmódját is jobbnak tartja az alföldi hatókrös gazdáénál. Én a székelység pusztulásának első okát *a mezőgazdasági viszonyok nagymérvű elmaradottságában* találok. Álljon itt egy csiki székely gazdaság vázlatos ismertetése.

MIÉRT NEM BOLDOGUL A SZÉKELY GAZDA?

Birtokos neve: Sz. J. csik-szent-mártoni lakos.

Birtokkimutatása: (Lásd a birtokkimutatási ivet a 23. és 24. lapon.) 22-szer történt birtokvásárlás; az eladó felek közül 19 Romániában él. Az illető gazda vágya volt, hogy minden évben legalább 1 vékás földet vehessen, a mi sikerült is 1895-ig; ekkor azonban jövedelmének főforrása, egy „vizi fűrész” beszünttetett, ezzel együtt megszűnt a birtokszerzés is.

A szántóföld talaja $1\frac{2}{4}$ hold kivételével jól művelhető mély rétegű. A havasi kaszálók kitünő fűvet teremnek, a réti kaszálókön azonban a zsurló (equisetum arvensum) terem tulnyomó többségben.

A szántóföldből 4 hold mindig fekete ugarnak hagyatik, hogy a következő évben őszivel legyen bevethető. 3 hold 452 □-öl minden további tekintet nélkül minden évben tavasziakkal (pityóka, törökbuza, zab, árpa, kender) vették be. Ujabban az ugarnak hagyott terület egy része szabad gazdálkodásra tért község hatá-

rába került, így az illető gazda is vetette a buzát buza után, de bizony a második év csak szemetet termett, azután látva, hogy az ő ugarhoz szoktatott földje nem terem minden évben, visszatért az ugarrendszerhez; most meg ez volt a baj. Ugyanis a szabad gazdálkodás alá eső területen egész nyáron a csorda nem leghet, minek következménye a burján (gyom) oly elhatalmasodása, hogy az ugartartás daczára a talaj megművelése csaknem lehetetlen. Van rá eset, hogy az ekét tartó gyermek a burjából nem látszik ki. Ezért mondhatta egyik székely gazda: „ki a szabad gazdálkodást javasolja, még egy esze sincs”. (Lévén a székely kéteszü.) Azonban a vetésforgóról, a növények különböző igényeiről, a gyomirtás módjairól nincs még halvány fogalmuk sem a székely gazdáknak; hogy léteznek különböző talajművelő eszközök, plane az ők saját gyártmányu ekéiknél jobbak, azt sokan el sem hiszik.

Szóbanforgó gazdaság talajművelő eszközei: egy fa- és egy vaseke, 2 drb teljesen fából készült borona, és a rögök szétapritására 2 furkosbot, ha ezek nem volnának elégségesek, apritásra használják a fejszefokot is.

1898-ban kat. holdankint a termés következő volt:

Buza	4.92	Hl.
Rozs	7.53	”
Árpa	3.—	”
Törökbuza	6.—	”
Pityóka	70.—	”

100 □-ölon 2 kalongya kender (à = 26 kéve.) Gyepszéna 36 kat. holdon 23 szekérral.

Állatállomány: 2 drb igás ökör, 1 tehén, 2 tinó, 1 szopós borju, 20 drb birka, 3 sertés. Ez a létszám nem igen változott tíz év óta.

Szántóföldi terményekből piacra csak 1—2 köből buza kerül. A gapyu és kender házilag feldolgoztatik.

Legmagasabb árt szarvasmarháért az illető gazda 1887-ben ért el, mikor 1 pár ökörért 270 frtot kapott, azóta bár jó állattartó gazdának véli a környék 1 pár marhát 210 frtnál drágábban sohasem tudott eladni.

Szövetkezés folytán tagja volt a jelen gazdánk 2 vizi fűrészársulatnak, miáltal évenként 60—70 frtot szerzett be téli időben. Azonban 4 évvel ezelőtt az erdők nagy része idegen kézbe került, mire a fűrészárságoknak meg kellett szünniök.

A gazdaság tiszta jövedelme nem állapítható meg, mert az összes számadás csak annyiból áll, hogy csépléskor a gazda faszénnel annyi vonást húz a csűr oldalára, a hány zsák gabonája van.

De annyi bizonyos, hogy daczára a gazda és családtagjai rendkívüli nagy szorgalmának, daczára annak, hogy adón, egy kevés vason, no még a pálinkán kívül a gazdaságnak egyébre pénzt alig kell kiadnia, még ezt a kevés mennyiségű pénzt is, a mióta megszűntek a fent említett fűrésztársaságok, a gazdaság jövedelme nem téríti meg. Ezért kénytelen a gazda fiával téli időben néhány hétre romániai fűrésztelepre menni, a hol 20—30 frtot összekeresve, nevesebb kiadásait adóság csinálás nélkül kiegyenlítheti.

Ime egy székely gazda, kinek a közös erdők és legelőkön kívül több mint 80 kat. hold tulajdon birtoka nem nyújt annyi jövedelmet, hogy abból tisztességesen megélhessen.

Ilyen gazdákból áll Csik- és Háromszékmegyének 60%-a, ezek képezik a tulajdonképeni székelységet; a ki ezen osztály pusztulását nem látja, a ki a székely munkásokon s nem a kisgazdákon való segítséssel véli a székelyek sorsának jobbrafordulását, az alapos tévedésben van. Igen helyesen emel szót ezen osztály érdekében T. Nagy Imre a III. orsz. gazda-kongresszuson. Akárhány székelygazdát kérdezünk, azt feleli, hogy legfontosabb foglalkozása, a mezőgazdálkodás, nem fizeti ki magát.

Miért? Első ok a *birtok nagymérvű széttagoltsága* és az ezzel járó sok inproduktív munka. Második ok *a nagymérvű eddig indokolatlan ugartartás*. A földnek oly rossz kihasználása, mint a minő a székely községekben divik, sehol az országban nem tapasztalható.

Gazdálkodási rendszer a három nyomásos, de nem javított, hanem rosszabbított alakban. Pl. Csik-Szent-Márton és Csekefalva községek határbeosztása szerint: $\frac{1}{3}$ ugar, $\frac{1}{3}$ őszivel, a másik $\frac{1}{3}$ rész minden évben változatlanul tavasziakkal vettetik be. Így míg a határnak $\frac{2}{3}$ része nem használtatik ki kellőleg, addig az $\frac{1}{3}$ rész minden évben zsaroltatik. Ehhez járul, hogy a kapás a kalászost sehol sem váltogatja, hanem mindenik növény egy és ugyanazon földbe kerül több éven keresztül; innen a székelyföldön „pityóka-föld”, „kenderföld” stb. elnevezések. Megjegyzendő az is, hogy a minden évben vetés alá eső $\frac{1}{3}$ rész, semmivel sem jobb az ugar-nak hagyott részénél.

Az *állattenyésztés* az összes székelymegyékben nem áll azon

a színvonalon, a melyen kedvező viszonyainál fogva állhatna, sőt némely helyeken, mint pl. Csikmegyében is, siralomra méltó. *A székelyek szegénységén pedig az állattenyésztés fellendülése segíthetne leghathatósan.* Jelenleg azonban ez is alig fizeti ki magát. Az állatállomány nagyon silány, a min nem is csodálkozhatunk. A községi bikák annyira elcsigázottak, különösen nyáron, mikor legnagyobb szükségük volna jó kondícióra, hogy egy állattenyésztés iránt kellő érzékkel bíró gazda inkább kutyáinak lelövetné, semhogy teheneit fedeztetné vele. Jó messziről megolvashatjuk a községi bikák oldalbordáit. Tavasszal a vizsgálat napjára egy kissé kitömik ugyan, de azután, különösen ha a tehéncorda megkezdte a legelést, késő ősziig a községi bikának Istenen kívül senki más gondozója nincs. Sokszor a nagy éhség miatt betör egy-egy kertbe, a honnan a kert gazdája véresre verve kergeti ki az utcára, ott tébolyog reggelig, a mikor a pásztor a csordával kihajtja a legelőre, hol a tehennel együtt koplal napestig, de míg a teheneket este tele jászol várja, addig a bikának nincs még pihenő helye se, mindenki zavarván lakása közeléből nehogy éjszaka a kert vendége legyen. Ily bánásmódban részesült bikák hivatottak egész községek marhaállományát föntartani.

Takarmányul gypszena, szalma és pelyva szolgálnak; ha egy szárazabb év következik, nem terem széna, meg van az ínség ugy az emberek mint az állatok között.

Mesterséges takarmánytermesztés terén a kezdet-kezdetén vannak; ugyan a gazd. egyesületek a lóher és luczerna termesztését a gazdákkal megismertették, s ma alig van gazda, kinek néhány négyszögöl luczernása ne volna, nagyobb mérvű termesztésétől azonban még ez idő szerint idegenkednek, mivel szénává készítése, vagy a havasi széna készítésével, vagy az aratással összeesik.

Nagy kár, hogy a *takarmányrépa termesztése még ismeretlen.* Ez jól beválnék. A föld is jól megtermi, megmunkálása, betakarítása oly időre esik, mikor a székely idegenben keres munkát.

A legeltetés barbár módra megy. Mihelyt a rét zöldülni kezd, ráhajtják a libát, ugyanoda egy pár hét mulva a sertést, majd a birkát, azután meg a szarvasmarhát. Több ezer holdra megy azon legelők területe, amelyek rendetlen legeltetés folytán júliusban már nem nyújtanak elegendő táplálékot, úgy hogy a rengeteg nagy kiterjedésű, dus, illatos füvekkel megáldott legelők daczára

a székely marhát nem a hó szoritja istállóba, hanem az a nagy és érzéketlen könnyelműség, mely megengedi, hogy a legelők ne legelőkül, hanem bűzhödő trágyadombokul szolgáljanak. A székelyföldön a szükséges legelőterület nagyságát nem a legelő gazdagsága, hanem az állatok járóképessége szabja meg.

A pásztornak figyelme csak oda terjed, hogy gazdájának az állattal beszámoljon, de hogy a legelővel egy kissé takarékoskodnék, arra nem gondol. Reggel megindítja csordáját s ez megy addig, a meddig jól esik. Éjjeli szállás ott van, a hol beesteledik. Mikor bebarangolta csordájával az összes havasokat, a mi augusztus hóban beszokott következni, panaszkodva jelenti, hogy „bejárta” már az összes legelőket, nincs legelő. Ekkor mindenfelől rátámadnak az erdőtörvényre, hogy lefoglalta „tilalmasoknak” az erdei legelőket, holott a tilalmasok területe a rendelkezésre álló területekhez képest nagyon kicsiny, úgy, hogy ezeken kívül az eddigi marhaállomány tiszterese is késő őszig rendszeres legeltetéssel bőségesen megélhetne.

Az állattenyésztés jövedelmezőtlenségének lényeges oka az *értékesítési nehézségek*. Csikban a sok haszontalan baromvásár egészen megölte az állatkereskedelmet; így nincs egy nagyobbszerű vásár, amelyre távolabbi vidékek kereskedői is megnyugvással eljöhetnének, Csiki vásáron 100 frtnál értékeesebb állatot sem venni, sem eladni nem tudunk.

MUNKÁSVISZONYOK.

Nagy gondot okoznak a székely gazdáknak a *munkásviszonyok* is. Nyáron magas napszámért sem kapható kellő időben elegendő munkás. Ebben sokan kételkedhetnek, pedig tényleg így van. A kik nyári dologidő alatt a székely munkások exportálásán fáradoznak, azok habár akaratlanul is, a székelyeknek sokkal többet ártnak, mint használnak. 1898-ban fentemlitett Sz. J. gazda következőleg fizette napszámosságait:

Kapálásra (április—május) 35—40 krt, 5-ször naponkint 2—2 pohár pálinka, 3-szor két fogásból álló főtt étel, egyik fogás mindig husos, felkeléskor az első 2 pohár pálinkával turó vagy szalonna kenyérrel, uzsonnára szintén ez.

Réti kaszálásra (Junius) 50 krt.

Havasi kaszálásra (Julius első felében) 70 ”

<i>Havasi kaszálásra</i> (Julius 2-ik felében)	60 krt
Aratásra (Aug. első felében)	50 ”
„ (Aug. 2-ik felében)	40 ”

Élelmezés mindig a fentemlített módon, kaszáláskor hetenkint 2—2 pakli dohány a dohányzóknak, olyan, a minőt az illető napszámos használni szokott.

Ennél magasabb napszám az Alföldön is csak 1—2 hétig aratás alatt van, máskor élelmezés nélkül sem nagyobb. Határozottan állithatom, hogy napszámosnak jobb lenni a Székelyföldön, mint az Alföldön, míg állandó béresnek az Alföldön van jobb dolga, mint bárhol is. Székelyföldről nyárra munkásokat vinni az Alföldre, olyformán, mint a felvidékről szokták a tótokat, nem lehet.

A területhez viszonyítva is, a Székelyföldön sokkal kevesebb a napszámos, mint az Alföldön. Egy alföldi községből 1000—1500 napszámos könnyen előállítható, míg a Székelyföldön 10-ből is nehéz.

Kapáláshoz, mivel a kapálandó területek kicsinyek, elegendő munkás kéz van; hanem július 7. tájától kezdve, mikor a havasi kaszálás megkezdődik, a munkáskezek hiányát mindig éreztük, s a székely havasokon felállított gőzfűrészek működése óta még jobban kell éreznünk. Soha hálátlanabb dolgot a székely napszámos nyári fogadásánál nem végeztem.

Vasárnapokon, mikor napszámoskeresés ideje van, a napszámos elrejtőzik a sok kereső elől, mert nem egyszer van eset rá, hogy egy napszámot egyszerre 8—10 gazda is hív. Ilyenkor a feleség az ablakon leskelődik, s ha oly gazda jön, ki a fentemlített napszám és koszt mellett még heverési időt is nem enged, az előtt a kunyhó ajtaja becsukatik. Ha pedig kedvére való gazda hívja, akkor félvállról válaszol: „Hát majd meglátom, tán csak elmegyek.” A napszámosok akár mily magas napszámot kapjanak, soha sem viszontszolgálatra, hanem jóltevésre gondolnak munkaadójukkal szemben, a kiktől hála fejében a hét végén még a rendesen kialkudt béren kívül egy-egy drb szalonnát, a fiatalok meg cigány-zenét kívánnak.

Ilyen napszámos, képzelhető, hogyan dolgozik; míg a munkaadó kiscgazda vérig izzad, addig napszámosa, háta mögött, csak tömi pipáját és megszakitás nélkül beszél, hogy ez a gazda így — másik amugy főzet munkásainak. Ezekre vonatkozólag mond-

hatta egyik erdélyi lap, hogy a székely jobban él az alföldi 6 ökrös gazdánál, ezekre vonatkozólag mondhatta az „Erdélyi Gazda” is, hogy a székely a munka szagát nem szereti.

Azonban ezen amugy is kevés számú napszámoselem miatt korántsem szabad ilyesmit az összes székelyekre mondani. Ezek a székelyeknek alig teszik ki 10%-át, a székelységnek csak alját képezik, hisz napszámosok is csak azért ők, mert nem életrevalók, mi az alábbiakból ki fog tűnni. Sajnálatraméltó dolog, hogy a sajtó s így a közvélemény, mikor a székelyek segítéséről van szó, mindig csak ezt a napszámoselemet tartja szemelőtt. Az igazi székely akármily szegénynek is született, addig iparkodik, addig jár, fűr, farag, a míg egy kis lakást s ahhoz egy-két darab földcskét nem szerez és gazdává nem lesz. Az ilyeneknek sorsa legrosszabb, mert az a kis földje, néhány darab marhája miatt hosszabb időig tartó munkát el nem vállalhatnak. Ezen felfelé törekvő kisgazdákhöz teljesen hasonló sorsra jutnak jobbmódu gazdák fiai, illetve jómódú székely-családok is. A székely szabadságra, függetlenségre törekszik, s talán függetlenségre vágyása is egyik oka elszegényülésének. A székely legény addig nem házasodik meg, míg apja az ő számára egy teljesen külön „életet” (lakás, beltelek rajta lévő mindennemű épületekkel együtt) nem készít és annyi földet, marhát nem ad, hogy ez által önálló gazdai címre méltó legyen. Így *a jómódu gazda is, mikor 2—3 fiát kiházasította, gyermekeivel együtt a tönkremenés szélére jut.* Az ilyenek száma ijesztő módon szaporodik. Ezek valóságos élet-halál harcot küzdenek. Gazdaságuk jövedelméből meg nem élhetnek; parányi földjüktől semmi áron megválni nem akarnak, inkább 20% kölcsönt is felvesznek, abban a reményben, hogy szorgalmas munkájokkal valahogy letörleszthetik. A míg lehet küzdenek. Télben a férfiak 5—6 hétig romániai fűrészeken („Veresviztöve”) dolgoznak, mialatt az asszonyok szövés-, fonásközben az állatoknak is gondját viselik. Tavaszi nehezebb munkák végzésére hazatérnek, a könnyebbeket az asszonyokra bizzák; április második felére és májusra ismét visszatérnek Moldvába s ott keresnek mindaddig, míg az asszonyok meg nem írják, hogy idehaza is megkezdődött a kaszálás. Juniában valamennyien haza igyekeznek s augusztus 25-ike tájáig sehová nem mennek, éjjel-nappal dolgoznak kis gazdaságukban. Ezen idő alatt nincs az a pénz, a melyikért a jóra való székely odahagyná hazáját.

Augusztus végén néhány hétre elmennek a Szászföldre csépleni, a honnan néhány zsák gabonával visszatérve az őszi fontosabb munkákat elvégzik, hordanak télire tűzrevalót a honmaradó család számára, azután ismét mennek fűrésztelepekre. Ez így megy mindaddig, a míg valamelyik bank a végrehajtót kisbirtokukra nem küldi, a mi fájdalom, gyakori, mert legemberföltrebb szorgalommal sem képesek nagyon drága kölcsönükkel megbirkózni. Mikor utolsó barázdájukat is elárverezték, akkor mennek Romániába családotól, a honnan legfőlebb csak meghalni térnek vissza. Ezen kiszagdák mint nem okai tönkremenésüknek, ép úgy nem okai annak is, hogy Romániába mennek s nem Magyarországba.

Mennek, mert nem állnak a fentebb említett lanyha napszamosok közé, sérti ez önérzetüket, restelik bukásukat ismerőseik előtt. Romániában ismeretesebbek a viszonyokkal; nem is sejtik, hogy Magyarországon is létezik sík föld, és hogy Magyarországon is vannak uradalmak, a hol családotól lehet szolgálni ép úgy, mint Romániában.

Nem tudják, hogy Magyarországba is most könnyen el lehet jutni. Ők azt vélik, hogy Magyarország mindenütt hegyes, völgyes, mint Csik és Háromszék. Az alföldi munkás-cselédviszonyokról nincs még halovány sejtelmük se.

De vannak Romániában székely gazdatisztek, kik a székely munkások importálása körül kifejtett érdemeikért magas állásokra jutottak.

Egyik veszprémmegyei földbirtokos urnak azt a fölhívását, hogy ő tiz székely béresnek (de nem napszamosnak) helyet ad, minden székely hálával fogadhatja. A székelyeken való segítségnek ez a módja támogatásraméltó, mert ez által legalább elérjük azt, hogy az, kinek már mennie kell, Magyarországra megy, és ha a Székelyföld számára el is vészett, nem vészett el a magyar haza számára.

Ugy hiszem, hogy földbirtokos uraink ezen önhibájukon kívül tönkrement székelyekben nem csalatkoznának, mert ügyességükkel, szorgalmukkal, mindenféle famunkához értő képességükkel jól beválnának. Nem oly igényesek, mint a fentebb ismertetett székely napszamosok, mert bizony igaz, hogy száraz puliszkával és hagymával hónapokig élnek nehéz munkaközben romániai fűrészeken. Azonban meg kell jegyeznem, hogy a *száraz puliszka*

jobban esik a székelynek szabadon, mint piritott szalonna szolgátságban.

A megyei gazd. egyesületekre és községi előjáróságokra itt mint közvetítőkre, szép és lelkiismeretes feladat várna. A község előjárósága a fölfogadó gazdának, a gazd. egyesület pedig a béresnek nyújtana biztosítékot, hogy egyik fél se csatlakozzék. A községi előjáróságnak ismernie kell minden emberét, ezért ha van egy kis érzéke az ilyenek iránt, könnyen megtudhatja, ki való igazi béresnek; a gazd. egyesület is találhat módot, hogy megtudhassa, valjon minő viszonyok közé fog jutni ajánlott embere.

Mert mint mindenütt, ugy a székelyek közt is akad munka-kerülő, viszont magyarországi uradalmakat is ismerek, melyekben az állandó jóra való béres fehérrholló számba megy.

Béresekben is szűkölködnek a székely gazdák, minek okát nem a béreseknek valók hiányában, hanem a bérfizetés módjában találok, ugy hogy bár látszólagosan a Székelyföldön is fizetnek annyi bért mint az alföldön, mégis sok oly székely lenne szívesen az alföldön béres, a ki a Székelyföldön, mondjuk Csikban még magasabb bérért sem. Miért? Székelyföldön csak nőtlen ember kell béresnek, családos bérest tartó gazdára alig akadunk. Hogy az alföldi uradalmak béreseiknek lakást, néhány négyszögöl vete-ményföldet adnak, hogy a béres feleségével, gyermekeivel együtt töltheti szabad perczeit, hogy a gyermekek csaknem egész éven napszámot kaphatnak, és hogy a béres belső háztartását ha szegényesen is, de függetlenül rendezheti be, ezek oly előnyök a Székelyföldön szokásos bérestartással szemben, különösen mikor a szabadnak született székelyről van szó, hogy pusztán a bérnek pénzértékben való egyenlőségét irányadóul vennünk nem szabad. Hogy a jóra való béreseknek a hazai uradalmakban sokkal jobb sorsuk van, mint a székely kiscgazdáknak otthon vagy bárhol az ország határán tul, arról bő alkalmam van és volt meggyőződnöm.

Ha módosabb székely gazdák az uradalmakhoz hasonlóan tartatnának béreseket, akkor minden évben nem kellene új béresért küzködniök, hisz abból a jóra való, önhibájukon kívül tönkrement kiscgazdákból jutna; de ugy, mint ma szokás, hogy a családft megfogadják, annak helyet adnak is legalább az istállóban, de feleségének, gyermekeinek a falu valamelyik sarkán árendásházban külön kell lakniök, a kiket legfölebb csak vasárnap látogathat meg, állandó bérest tartani nem lehet.

A földműves legény mihelyt katonakötelezettségének eleget tett házasodni óhajt, de ezt a Székelyföldön, mint béres nem teheti, ezért arra törekszik, hogy minél hamarabb szerezzon annyit, a mennyiből egy házikót s néhány barázda földet vehet. Ez nem is nehéz, mert mint szolgának bére teljes ellátáson kívül évenként 80—100 frt, s egy és ugyanazon föld évenként 2-szer is gazdát cserél. Ha van 700 frtja 300 frttal vehet életet, vagy 200 frttal pusztá telket és maga építi rá a szükséges épületeket, a mi alig kerül néhány frtba. Fát az erdőn ingyen kap, néhány jó szomszéd kalákában haza viszi, vason és a kalákajelleghhez szükséges pálinkán kívül egyébre pénzt kiadni nem kell. 80—100 frttal vesz egy pár igavonó állatot, a fenmaradó pénzével néhány véka földet, a gazdasági eszközöket, szekeret, taligát, boronát néha még az ekét is maga megkészíti, s ekkor megkezdí a küzdelmes gazdálkodást, mely hogy legtöbbször Romaniába vezetí, már elmondottam. De hiába, főczéljít, hogy kapott lányt feleségül, elérte.

Baj a székely gazdának az ís, hogy nyáron nagy munkatorlódás van. A havasi kaszálók rövid idő alatt különösen sok munkaterőt kívánnak. Julius 15-től augusztus 1-íg 15—20 kat. holdról a széna letakarítása a kúsgazdát nagyon megszorítja. Korábban a kaszálást nem kezdheti, hísz Szt.-György napíg szabad legelés alatt állanak a kaszálók, később sem végezheti, mert augusztusban kezdődík az aratás. Ennek ís ha jó erővel neki nem áll, Szt.-István napíg nem végezheti el; ezen ugyan segíthetne, ha a sarlót kaszával cserélné fel.

SZÉKELY LEÁNYOK.

Ezek után a székely leányokról ís elmondom véleményemet: a mi abban áll, hogy a melyík leány 3—4 évet akár Bukarestben akár Budapesten töltött, az többé már nem ígazi székely leány, s nem csak maga szűnt meg székelynek lenni, de legtöbbször leendő férje ís. Tudják jól ezt a székely szűlők. Nem ígen engedík szívesen sem ide, sem oda egy éven tul leányaikat szolgálíni. Egy évre, vagy legalább egy télre Brassóba elengedik (soha sem küldík) csak az a baj, hogy a leányok kikerűlvén a szűlői karok közűl, az egy évet megszokták nyújtani, s Brassót legtöbbször Bukaresttel, néha Budapesttel cserélík fel. Úgyességűk, szorgalmuk folytán nagyon kapósak, Brassóba vagy a helybeli fürdőkre jövő idegen vendégek székely leány nélkül nem ís térnek vissza. Ezek meg

jól találják magukat az idegenben, itthon maradt barátnőiket is hivatgatják maguk után, jómódu szülők gyermekei is sokszor sirva kéreznének szolgálni, úgy hogy a mesterséges exportálás fölösleges, legfőleg Magyarországra felé irányításuk indokolt, a mi Brassóban sokkal könnyebb mint akár Csik vagy Háromszéken.

Egyik anya azon kérdésemre, hogy miért engedi leányát inkább Oláhországba, mint Budapestre, szóról-szóra a következőleg felelt: „Hát istálom belátom magam es az uram es hogy jobb vóna ha velünk itthon kinlódna, s télen a csepüt fonná velem, mert a mikorra haza jő elszokik a dologtól, osztán semmire kellő lesz belőle; de az a sok kecskebékára való leány, a kik már elmentek Móduvába, levélben örökké csajják el, azt mondják, hogy Moduvába dolgozni sem kell, ott ahhoz képest urak. Így osztán egyik eszimmel ereszteném es másik eszimmel már nem, de addig bünyög (zokog) rajtam mig csak az a vége, hogy eresztenem kell.

De már inkább eresztem Moduvába mint Budapestre, mert még es Moduvába nem megy ojan idegenbe, ott már sok ismerőse van, az igaz, hogy már Rozsi néném leánya Pestre es hitta, de tuggy-e ? hogyne tudná hiszen az urfi es ir a jegyző urnál, hogy Szent-Márton községébül már nyolczan es mentek Pestre, s már éjen hamar 3-nak az apjának irtak, nem tóm a policzajok-e vagy ki, de mint a 2-szer 2 = 4 ojan bizonyos, hogy Pestről irtak, s úgy hangzik, hogy kicsi bubájuk lett, s most tán az ispotájba pénz kéne. Nó hát a moduvai leányokról ilyent nem irnak, es inkább ketté vágom a leányomnak a nyakát ebben a szent perczben, sem hogy a fejünkre ilyen szégyent hozzon, vagy eresztem inkább Moduvába. Osztán tudja-e istálom, hogy a minapában jött haza Gabosiné szomszédasszony leánya Pestről, s még annyi pénze sem volt hogy a gőzösről mivel leváltsa gunyáját, az igaz, hogy *czifrán* érkezett meg, de hogy a manó vinné el a dolgát, ha azért szolgál, hogy még anyja költsön utána, — Moduvából inkább hoznak vaj egy garast.”

ALKOHOLIZMUS.

A székelység pusztulásának oka a rossz mezőgazdasági viszonyok után a *sok pálinkafogyasztás*. Hogy a székelység napszámos naponkint 5-ször pálinkát kap, már ismeretes, ebből nem is enged, élvén abban a meggyőződésben, hogy pálinka nélkül lehetetlenség

dogozni. A pálinkafogyasztás nagysága visszavezethető még a kis üstös „Szabad főzésre”, a székely nép vendégszeretetére, és manap is meglévő székely népszokásokra.

Régebben csaknem minden háznál főzték rozból és fenyőmagból (Junipersus communis) a pálinkát, így könnyen jutottak hozzá, nem csudálkozhatunk, hogy a nép fogyasztását nagyon megszokta. Ma azonban nem kis fájdalomra a népnek, a házi főtt pálinkának készítése megszorított, a szigorú ellenőrzést és azt a sok büntetést, mit a finánczok nyakukba sóztak, nem szivlelhettek el, inkább felhagytak vele, de nem hagytak fel a fogyasztásával, bár egy liter szeszért egy véka rozs árát kell odafizetniük.

Ma is a székely ember házába bárki tegye be a lábát, legyen az szomszéd, rokon, idegen vagy ha nagyságos ur is, ki nem megy a nélkül, hogy egy-két pohár pálinkával meg ne kínálják, minek visszautasítása legnagyobb sértés volna a vendégszerető székelyre.

Lakadalmak alkalmával a pálinkára kiadott pénz megkétszerezi a többi összes kiadásokat, de ez mindenfelé így van, s ilyen alkalomkor megbocsátható, hanem annál kevesebé az, a mi a halotti torozásoknál előfordul. A székelyeknél halálesetkor a szomszédasszonyok, komámasszonyok sietve jelennek meg a gyászoló családnál, hogy míg az egyik szobában a halott pihen, addig a másik szobában jól menjen sütés, főzés, hogy a szegényes tor miatt meg ne szólja a világ nyelve. A halottnak elhantolása után ismerősek, rokonok, szomszédok visszatérnek a halottas házhoz torozás vagyis egy oly eszem-iszom multság végett, mely a lakadalmaktól csak táncz és zene hiányában különbözik, de a tánczot pótolják pálinkafogyasztással, a mi azután meghozza a zene helyettesítőjét, a danolást. Tudok esetet rá, mikor a halott mellett a szentelt gyertyákat nagy ájtatossággal meggyújtották az odasereglett imádkozók, azután a másik szobában a sütő-főző nénikékhez húzódtak s megtelepedtek a pálinkás korsók körül, a mikből addig hívták magukba a vigasztaló szent lelket, a míg az tolongó füst alakjában meg nem jelent, t. i. meggyuladt a szemfedél s csaknem elégett a ház is.

A torozások ugy erkölcsi, mint gazdasági szempontból elítélendők, veszélyes adósságcsinálásnak okozói, mert 50—60 frt nem mindig áll készletben, ilyenkor meg hamarosan van szükség ennyi pénzre, mit a lelketlen uzsorások jól tudnak, s nem is késnek egy perczig sem a jó alkalmat kihasználni.

Még szomorubb ezeknél, hogy a gazdasági gyűlések a rendeltetésükkel homlokegyenest ellenkezőleg, a pálinkafogyasztás egyik leggyakoribb eszközei lettek.

Székelly községekben régi időktől kezdve vannak gazdasági gyűlések, melyekre a gazdák összefüvetnek közös vagyonaik mikénti kezelésének megbeszélése végett. Községek u. n. tizesekből állanak, mindenik külön bírakkal, a kik „tizesbíróknak”, vagy mivel hatáskörükbe leginkább az erdők gondozása tartozik „erdőbíróknak” is neveztetnek. Vannak még fűrészszetna bírók, kik a közösen fentartott vízi fűrészek, illetve juhászat körébe vágó dolgok fölött intézkednek.

A gyűlések székhelyeül az illető bíró lakóháza szolgál.

Ezek, mondjuk gazdasági körök, tekintélyes vagyonnal rendelkeznek s ha belső működésükre többé-kevésbé különböznek is egymástól, egyben, a pálinkafogyasztásban, valamennyien megegyeznek.

Én egyetlen egy esetet sem tudok, hogy ezen gyűlésekből a gazdák józanon tértek volna haza. Mintha csak törvény kényszeríténé, mikor a tanácskozás vége felé jár, minden további rendelet nélkül a legifjabbik veszi kezébe az erre a célra állandóan tartott zöld korsókat s megy spirituszért (szesz). Megiható állapotban nem veszi, mert így nem győzné a hordást, hanem vesz 6—7 liter szeszt, s ebből a gyűlés szinhelyén vízzel készítenek 18—21 liter pálinkát, a mi ha nem elég tökrészségig, jön a másik 21 liter. Az asszonyok szokták mondani uraiknak: „No nehogy a korcsmára menjen kend, hiszen vagy itt, vagy ott mindig van gazdasági gyűlés, ott ihatik annyit, a menyi bőrébe fér, jobban telik a közösből”. Gyűléseken a közvagyon jövedelmét isszák.

Községi közmunkák alkalmával korcsmahelyszinén van mindig a gyülekezés, a kiharancsolt munkára meg nem jelentek fölött, a megjelentek a munkavezető elnökte alatt ítélkeznek és büntetnek 1—1 személyt 1—2 frtig. Ha 100 közül 50 személy jelen meg, a büntetés folytán bejövendő 50 frtot még előre ottan megiszszák. Hogy tán 50 frt ára pálinka megárt az nem számít, az a rend: „igyunk a meg nem jelentek bőrére.”

Mindezeket „Gazdakörök” alakítóinak szives figyelmébe ajánlom. Nagyszámu vásárok és ifjusági multságok szintén lényegesen hozzájárulnak a pálinkafogyasztás terjesztéséhez.

ISMERETHIÁNY.

A kivándorlás oka *a nép általános ismeret hiánya is*. A csiki székely vele szomszédos Udvarhelyt külföldnek nevezi, s ha hall Kolozsvárról, Segesvárról, Máramarosszigetről, haja égnek mered és gondolkozik, vajjon a fecskék télire nem oda mennek-e? Az Alföldet, Szegedet, Debreczent még névről sem ismerik, s ha nincs a millenium, talán Budapestet is Moldvában keresnék; de Bukarestről, Brailláról, Szinajáról, Doftána, Balinról még a porban játszó gyerekek is tudnak.

Ha Moldvából látogatóba hazajön egyik-másik ismerősük, bolti gunyában, óralánczczal felékesítve, az szerintök biztosan nagy ur lett, így okoskodván : bolti ruhában csak urak járhatnak, míg más ember az egész világon csak a maga szőtte-fonta gunyában jár; ha a szomszéd, a ki itthon alig élhetett, 1—2 év alatt Moldvában nagy ur lett, bizony jó dolog lehet ott, jó oda elmenni.

Sok községben a papon kívül senki imádságos könyvnel egyebet nem olvas.

Hanem ha az eke szarvára született nép nem is bir ismeretkel, ez még nem oly nagy baj. Sokkal nagyobb az, hogy a nép vezetésére hivatott községi el[ljárók is e téren sántikálnak. Hány községi el[ljáró van, a ki a nevét valahogyan leírja, de hivatalosan hozzá érkező mindennapi sablonos dolgokat a mellette ülő jegyzőnek órákig tartó magyarázata után sem képes megérteni ! Ily előljárók kezében van nagykiterjedésű községi birtokok kezelése, ilyenek képezik a községek testének organumát! Szűk látó körükkel párosul a lelkiismeretlenség. Több konkrét esetet említhetnék fel, hol az előljárók magánérdekeikért a köznek megrövidüléseket okoztak, minek következménye a nép bizalmatlansága, mi azután nem csak rájuk terjed ki, hanem velük érintkezésben lévő intelligens egyénekre is.

A néppel senki sem törődik; papjaik, tanítóik méltóságukon alulinak tartják a vele való érintkezést. Egyedüli uri ember, kivel a székely szóba állhat, az ügyvéd; ez meg is látszik, mert a perlekedéshez mindnyájan értenek.

Hiányzik a mezőgazdasági szakértelem. Ebben látom lényeges okát annak, hogy a székelyeken való gyökeres segítség annyira késik. A székely évszázadokon keresztül földművelés- és állat-

tenyésztésből élt, ebből akar megélni ma is, ebből fog ezután is, míg a székely székely lesz. Az a sajnálatos, hogy míg mindenféle tücsköt-bogarat ajánlanak megmentésükre, addig megélhetésük legbiztosabb forrását a legutóbbi napokig nem részesítették kellő figyelemben.

Miért van az, hogy míg az ország más részében az utolsó évtizedek alatt *a mezőgazdaság terén* oly öröndetes haladás tapasztalható, addig *a Székelyföldön ott állunk, a hol száz évvel ezelőtt?*

Egy faeke és egy faborona képezi ma is a székely gazda összes földművelési eszközeit, mit ő maga készít úgy a mint apjától tanulta. De kitől, hogyan sajátíthatta volna el a gazdálkodás jövedelmezőbb fogásait, az újabbkori vívmányokat, hisz ilyeneket sehol sem láthat. A mit lát az mindenütt csak azt az egyforma sablonos gazdálkodást tünteti fel, a melyet ő apjától már régen tud. Így abban a szent meggyőződésben él, hogy sehol a világon másképpen nem gazdálkodnak, nem is lehetséges, mint csak úgy a hogy ő folytatja, és hogy ez így jól is van.

Intelligens, értelmes földbirtokosaink közül is sokan azt hiszik, hogy a mezőgazdálkodás tudománya béreseik szántás-vetési tudományával véget ér.

Gazdatiszti osztály, mely e téren utmutatással szolgálhatna, teljesen hiányzik. Csikban, hol a lakosság 98% gazdának vallja magát, nincs egyetlen egy intelligens akár kvalifikált akár nem kvalifikált gazda, ki a mezőgazdálkodásnak mint kizárólagos életpályájának élne.

Azonban befolyásos földbirtokosaink közül többen vannak, a kiknek erkölcsi támogatására biztosan számíthatunk, ha valami életrevaló mozgalom indulna meg a mezőgazdaság fellendítésére, de csakis így, mert hogy országosan felkapott sablonszerű jelzők után, a viszonyok kellő ismerete nélkül ajánlott dolgok érdekében kár egy lépést is tenni, erre régen, sokan zsebjük árán rájöttek. Ma ezek is a gazdálkodást béreseikre bízzák, mélyebben beleavatkozni sem idejük, sem kedvük nincsen.

Az is különös, hogy míg az ország előrehaladottabb részein földmivésiskolák felállításával, gazd. tanfolyamok tartásával mindent elkövetnek a mezőgazd. szakértelem fejlesztésére, addig nálunk, ennyire elmaradt vidéken nemhogy valami ujat létesí-

tenének, hanem még a meglévőket is meg akarják szüntetni. Csiknak van két gazdasági felső népiskolája, de ezeket a szakosztály eltörlésével eredeti formájukból kivetköztették, legujabban pedig gazdasági irányukat teljesen meg akarják szüntetni, hogy legyenek polgári iskolák. Még éppen csak ez kellene, akkor a székelyek érdekében történt vívmányok (eltekintve a legujabb mozgalomtól, mely úgy látszik a szeg fejére akar ütni) szépen megkoronáztatnának.

Gazdasági egyesületek a székely megyékben vagy egyáltalában nincsenek, vagy a hol vannak, szegények, s hogy még fennállanak, csak vezetőik önzetlen munkájának köszönhetjük.

Egy-két napra kiküldött vándortanárr előadása valamely új, növény meghonosítására ily elmaradt vidéken nem sokat ér.

Az újabb keletű téli népies gazdasági előadások ha úgy tartatnának meg, mint megteremtői tervezték, sokat lendíthetnének az ügyön.*)

ÜZLETI SZELLEM.

Hiányzik az üzleti szellem. Bizonyíték rá az örmények rohamos gazdagodása. Ha vagyonosabb székelyeink megtakarított föléreiket nem saját véreik nyuzására alapított bankokban, hanem az annyira kezökre eső erdők kihasználásában gyümölcsöztetnék, akkor a székelység pusztulása nem mutatna olyan ijesztő képet, a minőt az utóbbi években látnunk kell. Kerek Magyarországnak bármily részén jött be az idegen e hazába, csak a székelység-lakta vonalon vehette észre mihelyt a határt átlépte, hogy magyar földön van. Azonban most ott is sötétül a láthatár. Most nem a magyar nyelv dominál. Mihelyt a vasut megnyílt, az *élelmes idegenek* is megérkeztek, összevásárolták a nagy kiterjedésű erdőket és legelőket; gőzfűrészek állítottak fel, s most nagyban megy az erdőkihasználás.

Ez messziről tetszetősnek tűnhetik fel, azt gondolhatjuk, most a székely talál ott munkát.

De nem így van, *idegen munkások* dolgoznak ottan, mivel a bér azon időszakokban, mikor a székelyek is ráérnének keresni,

* Bővebben „Csikmegyei Híradó” f. évi 2-ik számában megjelent „Népies gazd. előadások” című közleményemben.

oly csekély, hogy a mindennapi kenyér megszerzésére alig elég, azonkívül egyik-másik helyt nem pénzben, hanem „bilétek”-ben fizetnek, a mit csak az idegenek által bérelt korcsmákban értékesíthetnek.

Ezért inkább megy a székely tőle jóval távolabb eső romániai fűrészekre, a hol ha hagymán s száraz puliszkán koplal is, de legalább néhány forintot összespórolhat.

Mikor Szent-Márton, Csekefalva községek előjárósága eladta „Csobányos”, „Kistölgyes” stb. nevű havasokat, meg kellett szűnie 8 fűrészársaságnak. Egy-egy fűrészársaságot 25—30 gazda képezett, a kik mindenike az év azon szakáiban, mikor legjobban ráért, 60—70 frtot szerzett a „fűrészelésből”, a mi munkájukat nem számítva, tiszta haszonszámba ment. Így csak 2 községben évenként 2—3 száz gazda 12—15 ezer forinthez jutott. Ilyen jövedelemtől fosztatnak meg a székely gazdák azon napokban, a mikor mindenfelé keressük pusztulásuk orvosságát; megszüntetik a székelyeknél saját erejükből felállított igen életrevaló társulatokat, mondjuk szövetkezeteket, akkor a mikor másfelé ezeket minden illetékes tényező támogatni érdemesnek tartja.

Az erdővel együtt eladatott sok legelő, melyeken több száz darab marha legelhetett; pár évvel ezelőtt még büszkén kergette vissza ezekről a székely gulyájával az oláh pakulárt, ha át merte lépni Magyarország határát, *ma pedig a székelyt kergeti a bejött idegen.*

A havasokról deszka leszállítása a M. Á. V. (Magyar államasutakhoz) még leginkább juttatja a székelyt néhány krajczárhoz, de ebben sincs nagy köszönet. Hogy mennyit fizet mázsánként a fűrészgyár szállításokért, pontosan nem tudom, de azt igen, hogy egy teher leszállításért, a mi 2—3 napot vesz igénybe, a legerősebb iga után is 3 frtnál többet nem. Átlag 1 frt 80 kr számítható. Ez pedig semmi, ha tekintetbe vesszük azon nehézségeket, a melyek a szállításokkal járnak. Szekerek összezuzódása, emberi, állati élet koczkán forgása a nehezen járható sziklás havasi utakon napirenden van.

Tudja jól a székely, hogy az ily fuvarozásokban nincs haszon, ezért mondja: „megeszen a gyár marhástól együtt”, de kénytelen, hogy valamit tegyen, mert egyébből ezidőszertint odahaza annyi pénzt sem szerezhet, a mennyiből adóját megfizethesse. Az idegen

gyártulajdonosok természetesen nem engednek a kényszerszülte jó alkalom kihasználásából.

A székely kivándorlásnak legutóbbi időkig igen lényeges okát a *vasuthiány okozta* ; ma azonban Istennek hála van vasutunk, s ha a tősgyökeres székely lakosság négy évi fennállása óta nem is vette annyi hasznát, mint a beözönlött idegenek 4 hónap alatt, mégis csak örülünk neki, mert hozzákapcsoltattunk mi is az ország szívéhez ; most már *lehet segíteni a pusztuló székelyeken, csak kitartó akarat legyen hozzá!*

A BIRTOK KIMUTATÁSA.

Sor- szám	Község, melynek határában van	Dűlő	Mívelési ág	Terület		Jegyzet
	n e v e			$\alpha=1600$ □ hold	□ öl	
1	Csik-Csekefalva	Dűlő	szántó	—	600	örökség.
2	„	„	„	—	275	örökség.
3	„	Nagygödör	„	—	100	örökség.
4	„	„	„	—	150	örökség.
5	„	Borvizalja	„	—	800	felerésze vásárol. 80 frttal.
6	„	„	„	—	120	vásároltatott 19 frttal.
7	„	Zsidó parlag	„	—	700	vásároltatott 70 frttal.
8	„	Vágás	„	—	600	örökség.
9	„	Gát	„	—	800	vásároltatott 120 frt.
10	„	„	„	—	150	vásároltatott 10 frt.
11	„	„	„	—	72	vásároltatott 8 frt.
12	Csik-Szent-Márton	Nyiralja	„	—	800	örökség.
13	„	„	„	—	809	örökség.
14	„	„	„	—	712	örökség.
15	„	Bocskorkert	„	—	700	örökség.
16	„	„	„	—	700	vásároltatott 70 frt.
17	„	„	„	—	200	vásároltatott 25 frt.
18	„	„	„	—	180	vásároltatott 18 frt.
19	„	„	„	—	101	vásároltatott 19 frt.
20	„	Fisákramenő	„	—	200	örökség.
21	} „	„	„	—	120	} vásárolt. 15 frt. } =30 frt. } „ 15 frt. }
22		„	„	—	80	
23	„	Falu alatt	„	—	950	vásároltatott 230 frttal.
24	„	„	„	—	700	örökség.
25	„	Vásárhely	„	—	700	vásároltatott 70 frt.
26	„	Rétremenő	„	—	120	örökség.
27	„	„	„	—	70	örökség.
28	„	„	„	—	800	örökség.
29	„	„	„	—	300	örökség.
30	Csik-Szent-Simó	Szentsimoni kimenő	„	—	700	örökség.
31	„	„	„	—	400	vásár. 40 frt. Pör alatt áll
32	Csik-Szent-Márton	Nagymező	„	1	—	örökség.
33	„	„	„	—	800	örökség.
34	„	„	„	—	800	örökség.

A BIRTOK KIMUTATÁSA.

Sor- szám	Község, melynek határában van	Dűlő	Mivelési ág	Terület		Jegyzet
				$\alpha=1600$ □ hold	□ öl	
	n e v e					
35	Csik-Szent-Márton	Nagymező	szántó	—	800	vásároltatott 145 frtért.
36	”	”	”	—	220	örökség.
37	Csik-Bánkfalva	”	”	—	345	örökség.
38	Csik-Szent-Márton	Halom	-	—	950	vásároltatott 120 frt.
39	”	Határparlag	”	—	300	örökség.
40	”	”	”	—	200	örökség.
41	”	”	”	—	200	örökség.
42	Csik-Csekefalva	Nyírfá	réti kaszál.	1	—	örökség.
43	”	Rétgödör	”	—	300	örökség.
44	”	”	”	—	200	örökség.
45	-	”	-	—	73	vásároltatott.
46	”	Sárkut	”	—	400	” 115frt. Pör al.áll.
47	”	Halaskut	”	—	400	örökség.
48	”	”	”	—	800	örökség.
49	Csik-Szent-Márton	Rugát ága	erdei	6	300	örökség.
50	”	”	kaszáló	2	100	vásároltatott 70 frt.
51	”	Fenyős	”	1	121	vásároltatott 35 frt.
52	-	Csécсэн	-	7	—	örökség.
53	Csik-Bánkfalva	Györött szege	”	4	—	vásároltatott 120 frt.
54	”	Égett rész	”	8	—	örökség.
55	Csik.Szent-György	Csinod	”	6	—	vásároltatott 93 frtall
56	} Csik-Csekefalva	Faluban	kert	—	400	örökség.
57			”	belsőség	2	—
58	} Csekefalva	Alszeg tizes- erdeje	erdő és legelő	30	—	1899-ben a közös tizes-erdők
59						felosztása folytán.
60						A közbirtokosság a felosztás- ban több visszaélésre jött rá, a miért az összes tizes- erdők pör alatt állanak.

Összesítés:

Szántóföld	12 kat.	hold	452 □-öl	41	darabban
Réti kaszáló	2 ”	”	358 ”	7	”
Erdei kaszáló	34 ”	-	521 ”	7	-
Erdő és legelő	30 ”	”	— ”	3	”
Kert és belsőség	2 ”	”	400 ”	2	”
Összesen	80 kat.	hold	1731 □-öl	60	darabban.